

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7–9 vid
Gränsskolan i Haparanda kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsytande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Gränsskolan den 9–11 april 2019. Besöket genomfördes av utredarna Daniel Nilsson och HG Arvidsson. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att organisera och utveckla verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån eleverna behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att lärarna inte ges förutsättningar att samverka, kompetensutvecklas eller fortbildas i ämnet. Rektorn följer upp resultaten i ämnet men säkerställer inte undervisningens innehåll eller kvalitet.

Behörighet och kompetensutveckling

På skolan finns två legitimerade och behöriga lärare i svenska som andraspråk. Dessa lärare undervisar i förberedelseklassen på skolan. Övriga lärare som undervisar i samlad klass har lång erfarenhet och behörighet för att undervisa i ämnet svenska men saknar behörighet för att undervisa i de aktuella årskurserna i svenska som andraspråk. En av dessa lärare är dock under utbildning för att bli behörig i ämnet.

All pedagogisk personal på skolan har under de senaste åren genomgått fortbildning kring språkutvecklande arbetssätt samt specialpedagogik. Lärarna som undervisar i svenska som andraspråk har utöver detta inte fått någon specifik fortbildning kopplat till ämnet.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk på skolan ges i en förberedelseklass för nyanlända elever samt i samlad klass integrerat med undervisningen i ämnet svenska. Undervisningen i förberedelseklassen behandlar samtliga skolämnen och utgår från ett andraspråksperspektiv. Där undervisar skolans två lärare med behörighet i svenska som andraspråk då det enligt rektorn är där deras kompetens nyttjas bäst. Lärarna som undervisar i förberedelseklassen beskriver att det är stora skillnader i kunskapsnivån i det svenska språket mellan eleverna. Undervisningen är därför organiserad i en grupp för alla årskurser för att utifrån behov kunna dela upp och nyttja lärare och studiehandledare på bästa sätt. Lärarna i förberedelseklassen delar arbetsrum och samverkar kring alla delar i undervisningen och säkerställer på så sätt att undervisningen utgår från innehållet i kursplanen för svenska som andraspråk.

Lärarna som undervisar i samlad klass samverkar inte kring undervisningens innehåll och hur den ska bedrivas. Lärarna planerar undervisningen individuellt och utgår från det läromedel som de uppger följer kursplanen i ämnet. Någon systematiskt uppföljning av undervisningens kvalitet och att undervisningen utgår från det centrala innehållet i

kursplanen för ämnet görs inte. Rektorn beskriver att det sedan 2015 varit en ansträngd tid med många nyanlända elever, vilket lett till att skolan inte hunnit planera för hur undervisningen i ämnet ska organiseras och bedrivas.

Utveckling av ämnet

I skolans kvalitetsarbete följs ämnet upp utifrån bland annat terminsbetyg och resultat på nationella prov. Rektorn följer även upp elever som inte når ett godkänt betyg. Rektorn beskriver också att hen genom dialog med personalen följer upp att de undervisar utifrån rätt kursplan. Rektorn analyserar även skillnader mellan utomnordiskt födda elever och elever med finska som modersmål. Rektorn har sett vissa skillnader vid betygsättningen men några vidare insatser har dock inte gjorts kring detta. Det har även konstaterats att flickornas resultat generellt sett är högre än pojkarnas. Lärarna uppger att ambitionsnivån är högre hos flickorna och därför arbetar lärarna på olika sätt för att motivera pojkarna. Då motivationen hos pojkar är ett gemensamt problem i regionen pågår även ett regionalt arbete. De utvecklingsinsatser som gjorts för lärarna är de fortbildningsinsatser kring språkutvecklande arbetssätt samt specialpedagogik som beskrivits genomförts.

Några specifika insatser i syfte att höja kvaliteten på undervisningen i svenska som andraspråk har inte gjorts och lärarna har inte heller någon avsatt tid för samverkan kring ämnet. Någon handledning för obehöriga lärare i ämnet förekommer inte och vid studiedagar samverkar lärarna kring olika områden men svenska som andraspråk har inte varit aktuellt vid dessa träffar. Samverkan sker dock kring bedömningar av de nationella proven men utöver det och den kommgemensamma fortbildningen finns inga fasta tider för lärarna som undervisar i samlad klass att arbeta tillsammans kring ämnet. Lärarna som undervisar i förberedelseklassen delar arbetsrum och samverkar kring alla delar av undervisningen. Övriga lärare samverkar spontant i vardagen och någon använder ibland de två behöriga lärarna som stöd i sin planering.

Personalen jämför ämnet med andra ämnen men vissa vårdnadshavare har en uppfattning att svenska som andraspråk är mindre värt än att läsa svenska. Skolan har därför informerat om vad ämnet innebär och tagit fram en blankett med information som används för de elever som är aktuella att läsa ämnet. För att höja ämnets status framhåller skolan att det är en rättighet att få läsa svenska som andraspråk och inte något eleverna läser för att de inte klarar av svenska.

I arbetet med samsyn har lärarna kunnat konstatera att de har en samsyn kring bedömningen i svenska som andraspråk. De anser också att de delar samma syn på vad ämnet innebär och vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn organiserar och utvecklar verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa organisatoriska förutsättningar för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk. Lärare som undervisar i svenska som andraspråk behöver samverka kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Rektorn behöver följa upp undervisningen för att säkerställa kvaliteten och att hela det centrala innehållet behandlas i undervisningen. Rektorn behöver även se till att lärarna

ges den kompetensutveckling de behöver för att kunna bedriva en undervisning av god kvalitet.

Av skollagen framgår att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Vidare framgår att endast den som har legitimation som lärare och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisningen. Enligt Lgr 11 ansvarar rektorn för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Vidare ska lärare också samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att organisera verksamheten så att förutsättningarna för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk är goda. För att höja undervisningens kvalitet och säkerställa att kursplanen följs behöver rektorn följa upp undervisningen. Dessutom måste rektorn skapa förutsättningar för att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk får den kompetensutveckling som behövs för att säkerställa en undervisning av god kvalitet. Rektorn behöver också skapa goda möjligheter för lärarna att samverka kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Även lärarna i förberedelseklass bör ingå i det gemensamma arbetet kring hur undervisningen ska planeras och bedrivas generellt på skolan. Detta speciellt då lärarna i förberedelseklassen är behöriga och på så sätt kan bidra med sin kunskap till övriga lärare. Genom en strukturerad samverkan kring undervisningen i svenska som andraspråk skapas förutsättningar för att den samlade kompetensen kan användas och för att goda exempel kan spridas på skolan. Det skapar också förutsättningar för att obehöriga lärare ska få handledning och stöd av behöriga lärare.

Rektorn har också själv identifierat ett utvecklingsbehov i att skapa utrymme för större samverkan mellan lärarna som undervisar i ämnet. Till hösten kommer eventuellt ett tvåläraarsystem att införas.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det inte görs någon prövning av elevers behov av att läsa ämnet. Vid omprövning av en elevs behov av att läsa svenska som andraspråk används dock skolans samlade kunskap om elevers förutsättningar och behov som underlag för beslut. Dessutom finns det elever som har behov av att läsa ämnet men som inte får det på grund av att deras vårdnadshavare motsätter sig det.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Beslut om vilket ämne en elev ska läsa utgår från vilket ämne eleven läst tidigare eller utifrån elevens tid i svensk skola. Det är rektorn som fattar beslut om en elev ska läsa svenska som andraspråk och det finns en mall för beslut på skolan. Det finns dock ingen sammanställning över vilka elever som läser ämnet och inte heller några beslut för nyanlända elever. Om en elev som kommer till skolan i årskurs 7 läst svenska som andraspråk tidigare ges eleven fortsatt undervisning i ämnet utan att behovet prövas. Om vårdnadshavare motsätter sig att deras barn behöver läsa svenska som andraspråk så kallas det till möte med elevhälsan för vidare dialog. Skolan flyttar inte över en elev till svenska som andraspråk om vårdnadshavare motsätter sig detta. Lärarna uppger att det inom vissa grupper är vanligt att vårdnadshavare motsätter sig detta. I dessa fall arbetar skolan istället med andra anpassningar och stöd för eleven.

Under elevernas första termin på skolan genomför lärarna som undervisar i samlad klass skrivtester och läsförståelsetester för att kartlägga elevernas kunskapsnivå och behov i svenska språket. Några tester med koppling till elevernas behov av att läsa svenska som andraspråk görs dock inte. I förberedelseklassen används Skolverkets material Bygga svenska för att kartlägga eleverna. Alla lärare kan aktualisera frågan om omprövning av en elevs behov att läsa svenska som andraspråk. Då diskuteras elevens behov vid en elevhälsokonferens där det beslutas om vilket stöd eleven är i behov av eller om eleven har behov av att läsa enligt kursplanen i svenska som andraspråk. Rektorn och lärarna har olika uppfattningar om det förekommit att elever bytt från svenska som andraspråk till svenska. Lärare uppger att så har skett medan rektorn vid intervjun uppger att så inte är fallet.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att gemensamma delar för svenska och svenska som andraspråk finns beskrivet i de övergripande planeringarna. Samtidigt saknas i såväl dokumentation, observationer samt intervjuer exempel på hur vissa för ämnet specifika delar tas upp i undervisningen.

Undervisningens innehåll

För undervisningen i svenska som andraspråk finns en övergripande läsårsplanering. Planeringen gäller för både ämnet svenska och svenska som andraspråk. I planeringen finns delar som är gemensamma för ämnena samt några specifika delar från kursplanen i svenska som andraspråk. Samtliga delar från det centrala innehållet i svenska som andraspråk finns inte i planeringen och det framgår inte heller av intervjuer eller observationer att alla delar behandlas i undervisningen.

Det finns i planeringen generella skrivningar om att ordkunskap, ordbildning, språkliga strategier och uttal ska tas upp i alla delmoment. Samtidigt beskriver elever vid intervju att det i undervisningen i samlad klass är samma innehåll oavsett om en elev läser svenska eller svenska som andraspråk. Lärarna beskriver också att språkets prosodi inte behandlas särskilt i undervisningen i samlad klass.

Undervisningen i samlad klass utgår från ett gemensamt läromedel som lärarna uppger anger mål för de olika arbetsområdena och deras koppling till kursplanen för såväl svenska som svenska som andraspråk. Det är dock upp till varje lärare att utifrån sin erfarenhet och den gemensamma läsårsplaneringen genomföra undervisningen så att alla delar i det centrala innehållet för svenska som andraspråk behandlas i undervisningen. Lärarna samverkar inte kring det läromedel som används och det säkerställs inte av lärarna eller rektorn att alla delar av det centrala innehållet behandlas i undervisningen.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen i förberedelseklassen i hög utsträckning utgår från ett andraspråksperspektiv och anpassas till elevernas språkliga och kognitiva nivå. Undervisningen i samlad klass saknar emellertid till stora delar ett andraspråksperspektiv och undervisningen anpassas inte heller till elevernas förutsättningar. Det har i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjligheter att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen i förberedelseklassen bedrivs medvetet utifrån ett andraspråksperspektiv. Lärarna arbetar exempelvis mycket med att utveckla elevernas ordförråd, uttal, grammatik och öva på verbböjningar. Eleverna får begreppslistor och elevernas modersmål används medvetet i undervisningen. Undervisningen anpassas även till elevernas nivå och vid observation i förberedelseklassen ges exempel på hur lärarna fångar innehållsliga delar utifrån elevernas omvärld och egna erfarenheter.

Undervisningen i samlad klass saknar till stor del ett andraspråksperspektiv. Lärarna beskriver att de försöker ta hjälp av studiehandledare, förklarar särskilt för elever som behöver extra hjälp samt ger elever som läser svenska som andraspråk extra tid och möjlighet att redovisa i mindre grupp. Eleverna uppger att de i låg utsträckning arbetar med att utveckla ordförråd och diskutera språkliga strategier och vid observationer

förekommer exempel där uppgifter och dess syfte är svåra att förstå för eleverna. Elevernas olika språkbakgrunder används inte heller som ett stöd i undervisningen och inte heller för att visa på skillnader mellan olika språk och dess uppbyggnad. Lärarna menar dock att läroboken är uppbyggd utifrån cirkelmodellen och bidrar till en balans mellan att eleverna får öva på att tala, lyssna och skriva. Detta är dock inget som observerades under de besökta lektionerna.

Undervisningens nivå

Lärarna följer upp elevernas kunskaper men anpassar endast delvis undervisningen till elevernas nivå. Undervisningen genomförs på samma sätt för alla elever i samlad klass och lärarna beskriver svårigheter med att anpassa undervisningen för eleverna. Bland annat beskriver lärare att de förenklar material och måste arbeta i långsammare takt och repetera delar av undervisningen för att alla ska förstå, samtidigt som andra elever kunde kommit längre om de fått arbeta i en för dem mer anpassad takt. Lärarna beskriver att de ger stöd till eleverna när det uppkommer behov av det snarare än att planera undervisningen så att eleverna ges samma förutsättningar att klara av uppgiften oavsett nivå, så kallad proaktiv stöttning. Lärarna berättar dock att de kan anpassa vissa texter till elevers nivå. Det läromedel som används finns också i digital form med ett inbyggt stöd som lärarna låter elever använda i olika utsträckning utifrån deras individuella behov.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

Skolinspektionen bedömer att all undervisningen inte utgår från ett andraspråksperspektiv. Samtliga lärare som undervisar i ämnet behöver planera och genomföra undervisningen utifrån vad vetenskap och beprövad erfarenhet visat är framgångsrikt vid andraspråksinläring.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt skolförordningen ska eleverna ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av kursplanen för svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess uttal, ord och begrepp samt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att välja och använda språkliga strategier.

Skolinspektionen rekommenderar att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk strukturerat planerar och genomför undervisningen utifrån framgångsfaktorer vid andraspråksinläring. Undervisningen som bedrivs i samlad klass är densamma för elever som läser svenska och elever som läser svenska som andraspråk. Lärarna beskriver att de på olika sätt förklarar och förtydligar för eleverna som läser svenska som andraspråk samt ger dem andra förutsättningar vid redovisningar. Av såväl intervjuer som observationer framgår att det saknas tydliga metoder utifrån ett andraspråksperspektiv i undervisningen i samlad klass jämfört med undervisningen i

förberedelseklass. Lärarna beskriver istället att elever i samlad klass ges stöd genom studiehandledare, speciallärare samt genom det digitala läromedel som används.

Forskning visar att det finns såväl likheter som skillnader mellan att utveckla ett första- och ett andraspråk. Att utveckla ord- och begreppsförråd är viktigast inledningsvis i både första- och andraspråksinläring, att förstå böjningsformer och meningsbyggnad kommer senare. Men det finns också mycket som skiljer dessa båda språkutvecklingsprocesser, och särskilt om man redan utvecklat ett språk innan andraspråket ska läras in. Att vara medveten om och att planera undervisningen utifrån ett andraspråksperspektiv är därför särskilt viktigt när eleverna är i grundskoleåldern, eftersom de redan har ett starkt språk.

Ett exempel på ett viktigt andraspråksperspektiv är att eleverna inte bara ges interaktiv stöttning, det vill säga får hjälp under lektionen när de inte förstår. De behöver även proaktiv stöttning, vilket innebär stöttning före ett arbetsmoment. På så sätt ges eleverna förutsättningar att klara en uppgift med samma komplexitet och kognitiva svårighetsnivå som de skulle klarat om de använt sitt starkaste språk. Proaktiv stöttning kan handla om ge eleverna en förförståelse om ämnesinnehållet och ämnesspråket så att såväl innehåll som språk förtydligas och förstärks snarare än förenklas. Ett exempel på detta arbetssätt är den så kallade cirkelmodellen där läraren först ger eleverna kunskap om ämnet, därefter visar hur uppgiften ska göras för att sedan genomföra den tillsammans med eleverna innan dessa slutligen självständigt får genomföra uppgiften. Även om anpassningar görs för elever på skolan är det den proaktiva stöttningsen som behöver utvecklas i undervisningen som bedrivs i samlad klass. Genom att hitta arbetssätt med inbyggd stöttning kan också förutsättningarna för att eleverna ska vilja och våga delta öka.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen endast i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen i samlad klass inte i tillräcklig utsträckning planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet och uppmuntras att kommunicera muntligt. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Undervisningen i samlad klass skiljer sig inte åt mellan svenska som andraspråk och svenska. Undervisningen planeras inte heller på något särskilt sätt för att ge eleverna som läser svenska som andraspråk många möjligheter att kommunicera muntligt. Lärarna berättar att läroboken är uppbyggd utifrån cirkelmodellen vilken några lärare beskriver att de försöker arbeta efter. I förberedelseklassen får eleverna däremot lyssna och prata mycket för att de ska lära sig hur de kan uttrycka sig och hur de kan utveckla sitt ordförråd. Det framkommer också av observationer i förberedelseklassen att lärarna arbetar med att ge eleverna tid att uttrycka sig och eleven får möjlighet att utveckla sitt resonemang genom följdfrågor. Vid observationer av undervisningen i samlad klass ges eleverna dock inte samma möjligheter att utveckla och resonera kring sina svar.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre grad behöver planera och genomföra undervisningen så att eleverna får mycket tid och många möjligheter att kommunicera muntligt på svenska. Lärarna planerar inte undervisningen och uppmuntrar inte heller eleverna i tillräcklig utsträckning i syfte att få eleverna aktiva i interaktionen under lektionerna. Det förekommer också att lärare kommenterar den språkliga korrektheten i elevers texter inför klassen.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför lärarna att i undervisningen ge eleverna många möjligheter att prata svenska samt skapa en tillåtande miljö med goda förutsättningar för att eleverna ska våga delta i interaktionen. Ett sätt att ge eleverna fler möjligheter att öva på att kommunicera kan vara att ge eleverna möjlighet att diskutera frågor i par eller mindre grupper innan de diskuteras i helklass. Då det av forskning framgår att muntlig interaktion är central vid andraspråksinlärning skulle ökade möjligheter att kommunicera under lektionerna kunna ge eleverna bättre förutsättningar att utveckla sin språkliga förmåga.² Det bidrar också till att elever inte skulle kunna vara passiva under lektionerna och dessutom öva upp sin förmåga att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse. Att öva innebär också att våga göra fel något som kräver ett tillåtande klimat i klassrummet. Eleverna berättar att lärarna uppmuntrar dem till att våga uttrycka sig men vid observerade lektioner framkommer att det förekommer negativa kommentarer mellan eleverna när någon uttrycker sig felaktigt. Eleverna uppger också att det finns elever som är helt tysta under lektionerna. Ett

² Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

tillåtande klimat i klassrummet är en förutsättning för att elever ska våga och något som lärarna måste arbeta aktivt för att skapa.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 28 februari 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare *HG Arvidsson och Hanna Antonsson* också deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Sofia Lindstrand
Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Daniel Nilsson

Daniel Nilsson
Utredare
Signerat av: Daniel Nilsson

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Gränsskolan har 74 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7–9. Elever som nyligen anlänt till Sverige läser svenska som andraspråk i en förberedelseklass. Övriga elever läser i samlad klass integrerat med elever som läser svenska. Skolan har ingen nivågruppering utöver de två grupper som eleverna i förberedelseklassen delas in i.

Samtliga lärare som undervisar i svenska som andraspråk i samlad klass är legitimerade och behöriga i svenska. En av dessa lärare är under utbildning för att bli behörig även i svenska som andraspråk för de aktuella årskurserna. I förberedelseklassen undervisar två lärare som är behöriga i svenska som andraspråk för årskurs 7–9.